

Politika i neljudske životinje: držanje pasa na lancu

Iva Martinić, mag. educ. phil. et philol. croat.
doktorandica na studiju "Filozofija i suvremenost" na Filozofskom fakultetu
Sveučilišta u Rijeci, ivamartinic@gmail.com

Uvod

Ovim tekstom nastojim kritički analizirati zahtjev udruga za zaštitu životinja da se promijeni *Zakon o zaštiti životinja* tako da se u potpunosti ukine držanje pasa na lancu. Najprije ću opisati odnos sadašnjih politika prema neljudskim životinjama,¹ a zatim ću se okrenuti spomenutom zahtjevu i usporediti pravnu praksu u drugim državama po tom pitanju. Na kraju teksta ponudit ću etičke argumente za podršku zahtjeva za promjenu zakona o držanju pasa na lancu i sve zaključiti zaključkom.

Politika i neljudske životinje

Političke odluke i zakoni rijetko se dotiču problema vezanih za neljudske životinje. Štoviše, uz pomoć zakona nastavlja se diskriminacija neljudskih životinja u javnim politikama i ograničava se pravno i političko razmatranje njihovih interesa. Politika bi trebala predstavljati ciljeve društva uz pomoć kojih će se nastojati riješiti pitanja pravednosti, raspodjele moći i javnih odluka (Wolff, 2006: 2). Ako je neki politički cilj uklopljen u određene institucije, onda će se politička zajednica aktivirati u smjeru zaštite toga cilja. Budući da je suživot ljudi i tzv. radnih životinja² te posebno kućnih ljubimaca duboko integriran u našu kulturu plauzibilno je smatrati da bi jedan od takvih političkih ciljeva mogao biti zaštita neljudskih životinja, odnosno promjena sadašnjih zakona koji štete neljudskim životinjama. Zatvaranjem i selektivnim uzgojem pripitomljene životinje uvedene su u ljudske zajednice. Učinili smo da se oslanjaju na našu skrb, isključujući (neposrednu) mogućnost samostalnijeg života. To uključuje iskorištavanje životinja za uzgoj hrane, ali i za radnu snagu, u smislu izvršavanja određenih zadataka poput nošenja tereta. One su članovi iste zajednice kao i mi.

¹ Neljudska životinja je svaka životinja koja pokazuje neke slične karakteristike ljudima, ali nedovoljno ljudske da bi se smatrala ljudskom. Neke od takvih karakteristika su inteligencija, kreativnost, pamćenje, sposobnost rješavanja problema i slično (Merriam-Webster Dictionary, 2021).

² Radne životinje su psi koji služe kao tjelesni čuvari i čuvari imovine, psi vodiči slijepih i oni koji služe za pomoć, psi tragači i psi koji služe obavljanju drugih poslova, kopitari i druge životinje kojima se čovjek služi za obavljanje drugih poslova, osim proizvodnje (Hrvatski sabor, 2019).

Unatoč tome, ljudski politički poredak upravlja i regulira svakim aspektom njihova života (Donaldson i Kymlicka, 2017: 43-64). Zakoni koji štete neljudskim životinjama u potpunosti su utemeljeni na čovjekovim željama i izborima što sadašnji pravni i politički sustav otvara kritici specizma koju mu upućuju brojni aktivisti i udruge za zaštitu životinja. Specizam ili diskriminacija na temelju vrste (Ryder, 1998: 320) predstavlja ideologiju ljudskih životinja o tome kako postupati s ostalim neljudskim životinjama.

Specizam predstavlja

ideologiju ljudskih životinja

o tome kako postupati

s ostalim neljudskim

životinjama

Radi se o ljudskom kolektivnom zaključivanju o postupanju prema životinjama. Kolektivni identitet neljudskih životinja promatra se kroz prizmu ljudi te to sa sobom nosi posljedice poput eksperimentiranja na životinjama, upotrebu životinja za hranu te korištenje životinja isključivo kao sredstva za ljudsku zabavu (primjerice, cirkus, zoološki vrtovi, komercijalni lov, natjecanja pasa). Pravni sustavi koji ne štite neljudske životinje i ne reguliraju odnos ljudi prema njima dopuštaju razne štetne i nemoralne radnje (Bok, 2011: 776-777). Kako bismo osigurali etički napredak društva, potrebno je adekvatno evaluirati postojeći zakonski sustav koji regulira odnos prema neljudskim životinjama, i prema potrebi, modificirati ga kako bi se zaštitila dobrobit neljudskih životinja.

U daljnjem dijelu teksta analizu ću posvetiti jednoj takvoj promjeni – inicijativi protiv držanja pasa na lancu.

Kampanja „Hrvatska bez pasa na lancu”

Hrvatske udruge za zaštitu životinja *Sklonište Prijatelji*, *Udruga Pobjede*, *Prijatelji životinja* te članice Mreže za zaštitu životinja (*Zabranimo lanac*, 2021) pokrenule su kampanju za potpunu zabranu držanja pasa na lancu još 2005. godine. Smatraju ovu praksu praksom prošlosti koju treba zabraniti kako bi se osigurala dobrobit i zaštita pasa. Svoje su zahtjeve opisali na sljedeći način:

Zahtijevamo hitnu izmjenu Zakona o zaštiti životinja s ciljem stupanja na snagu potpune zabrane držanja pasa na lancu ili drukčije vezanih. Želimo da konačno prestane zlostavljački odnos prema psima, kojima držanje na lancu stvara golemu psihičku i fizičku patnju, što je sramotno za Hrvatsku (*Zabranimo lanac*, 2021).

Međutim, ova inicijativa je tek 2020. godine dobila veću pažnju. Naime, pokrenuta je peticija za zabranu lanaca, a ubrzo nakon toga hrvatska je javnost podijelila brojna iskustva držanja pasa na lancima koja potvrđuju kako je (pravna) zaštita životinja u Hrvatskoj duboko zanemarena. U dva dana peticiju je potpisalo 30 tisuća ljudi. Prizori oko područja pogođenih potresom (Sisačko-moslavačka županija) 2020. godine motivirali su veći broj građana da se odluče na promjene. Fotografije tih prizora prikazuju izmučene i/ili pothranjene pse s lancima urezanima u kožu vrata, kao i trajno vezane pse i druge neljudske životinje bez skloništa, hrane i vode (v. *Prijatelji životinja*, 2021a). Navedene fotografije pokazuju brutalnost postupanja ljudi s neljudskim životinjama te strašne posljedice ovakve prakse. Unatoč tome što u članku 51., stavku 4. *Zakona o zaštiti životinja* stoji da je pse zabranjeno držati stalno zavezane (Hrvatski sabor, 2017), ovakvi prizori upozoravaju na nužnost dodavanja prekršajne odredbe kojom bi se omogućila potpuna zabrana korištenja lanaca. Naime, udruge za zaštitu životinja upozoravaju da je u dosadašnjem zakonu iz 2017. lako otkriti rupu u zakonu upravo zato što se vlasnici mogu izvući da ne drže psa na lancu „stalno“. Uz peticiju, inicijativa je podržana i nacionalnom kampanjom „Trebalo znati prerezati“ na više od 350 veleplakata (*Prijatelji životinja*, 2021b). Ove udruge stoga smatraju kako je došlo vrijeme da Hrvatska postane jedna od zemalja koje će u potpunosti zabraniti lanac.

Prizori s područja pogođenih potresom motivirali su veći broj građana na promjene

Zakonska zabrana držanja pasa na lancu: prekršajne odredbe

Veživanje pasa predmet je prosvjeda i drugih društvenih pokreta koji su zahtijevali zakonske reforme kojima bi se zabranilo ili ograničilo veživanje pasa. U Austriji je u potpunosti zabranjeno držanje neljudskih životinja na lancu (Prijatelji životinja, 2021c), a pojedinačne zakonske smjernice koje uređuju metode i propise privezivanja pasa provode se u više od 20 američkih saveznih država od 2020. godine (Takáčová i dr., 2021: 594; Wisch, 2020).

Iako se sâmi zakoni razlikuju od države do države, postoji nekoliko zajedničkih osobina. Neki zakoni o privezivanju omogućuju psu da bude privezan samo „razumno“ dugo (nekoliko sati). Nasuprot tome, u drugim državama se držanje psa na lancu pojavljuje u zakonskim odredbama protiv okrutnosti (*anti-cruelty chapters*) kao nedopušteno. Primjerice, upotreba užeta, lanca ili drugog priveza za držanje životinje dulje vrijeme tako da se ugrožava život ili zdravlje životinje opisuje se kao zanemarivanje u saveznoj državi Indiani. Neke države pak imaju propise o tome kako pas mora biti vezan (tj. lanac mora biti dugačak najmanje 180 metara ili najmanje 3 puta duljine psa, mjereno od vrha njuške do dna repa) (Wisch, 2020).

Što se Hrvatske tiče, kao što je napomenuto, za držanje pasa na lancu izostavljena prekršajna odredba, čini se, iznimka je među ostalim člancima u zakonu o zaštiti životinja (napuštanje životinja, uzgajanje za krzno, utrke pasa i sl. imaju kazne). Međutim, ostavljena je mogućnost da jedinice lokalne samouprave same mogu odrediti kolika će kazna biti putem *Odluke o uvjetima i načinu držanja kućnih ljubimaca* koje su svi gradovi i općine bile dužne donijeti nakon što je 2019. godine na snagu stupio *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti životinja*.³

Grad Zagreb (odluke su donijeli i Rijeka, Osijek, Dubrovnik, Split i dr.) je donio takvu odluku kojom se napisalo:

Članak 30.

Novčanom kaznom u iznosu od 600,00 do 2.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj fizička osoba posjednik kućnog ljubimca ako: 10. drži psa na lancu, u ograđenom prostoru ili otvorenom prostoru protivno članku 14. odluke (Hrvatski sabor, 2019).

Problem leži u tome što nisu svi gradovi propisali kazne, a neki još uvijek nisu ni donijeli *Odluku o držanju kućnih ljubimaca*, što udruga *Prijatelji životinja* prijavljuje inspekciji čim njeni članovi saznaju o tome jer time izravno krše nadležni zakon.

Razlozi za i protiv prakse držanja pasa na lancu

Najprije, važno je naglasiti da držanje psa na lancu nije ekvivalentno držanju psa na povodcu. Držanje psa na lancu znači napuštanje zavezanog psa bez nadzora uz nemogućnost kretanja. Razlozi, koje ću navesti, tiču se dobrobiti i sigurnosti pasa. Radi preglednosti, podijelit ću ih u dva dijela: razlozi za i protiv držanja pasa na lancu.

Držanje pasa na lancu nije najbolje sredstvo za postizanje zaštite ljudi

Razlozi za ili oni kojima se nastoji obraniti držanje psa na lancu jesu opisi psa kao čuvara ili branitelja određenog teritorija (NHES, 2021), sprječavanje bijega, nanošenja štete imovini na područjima koja su nedovoljno zaštićena ili praksa koja odjeljuje psa od članova kućanstva ili posjetitelja koji se boje psa. Ovakvi razlozi pretpostavljaju da bi potencijalna agresivnost psa mogla ugrožavati sigurnost društva. Zaštita ljudi svakako jest važna, ali držanje pasa na lancu nije najbolje sredstvo za postizanje tog cilja jer se ljude može zaštititi od agresivnih pasa i na druge načine, na primjer profesionalnim dresurama pasa ili upozorenjem prilikom ulaska na posjed na kojem se nalazi potencijalni agresivni pas. Također, veživanje negativno utječe na

³ Zahvaljujem se *Prijateljima životinja* na informacijama.

agresivnost i socijalizaciju pasa. Naime, razlozi protiv prakse držanja psa na lancu tiču se: nemogućnosti obrane psa na lancu od vanjskih napada (od ostalih puštenih životinja ili recimo divljih životinja), toga da pas na lancu nema ili ima vrlo malu mogućnost socijalizacije te visoki rizik prenosivih bolesti (Takáčová, 2021: 594).

Koje su onda alternative lancu i zašto lanac ne bi trebao biti rješenje za potencijalnu agresivnost psa? Najprije, kućni ljubimci poput psa su neljudske životinje koje ljudi dobrovoljno uvode u svoja kućanstva te adekvatni smještaj predstavlja osnovnu potrebu neljudske životinje u ljudskome domu. Ni pas ni bilo koja druga životinja nije i ne bi se trebala koristiti kao simbol za predstavljanje slike koju vlasnici žele prikazati o njima samima. Ne smije se zanemariti da je pas osjećajno biće, što značajno utječe na njegov moralni status (i naše dužnosti prema njemu), barem u odnosu na protuprovalni alarmni sustav ili ukrasne skulpture u dvorištu, koje nemaju moralno relevantno svojstvo osjećajnosti. Sposobnost vježbanja psa trebala bi mu biti otvorena u svakom trenutku; to bi psu dalo istu neovisnost koju bi imao u svom prirodnom (divljem) stanju (Spencer, Decuyper, Aerts i De Tavernier, 2006: 17-25). Alternativa bi mogla biti upravo vježbanje, odnosno trening ili dresura psa s vlasnikom, a koja bi mogla riješiti potencijalni problem agresivnosti psa umjesto lanca. (Bok, 2011: 783) Svakako, to nije samo rješenje, potrebno je da to i zakon regulira kao rješenje. Imanje kućnog ljubimca nije neotuđivo pravo, nego sa sobom povlači određene dužnosti i obaveze. U nastavku rada obrazložiti ću zašto bi navedena alternativa vježbanja bila korisna.

Držanje psa na lancu: zaštita psa ili zaštita drugih?

Kao što je ranije spomenuto, netko bi mogao braniti praksu držanja psa na lancu tako što će tvrditi da se time štite ljudski članovi društva od agresivnog psa. Javnosti su poznati brojni slučajevi napada agresivnih pasa na ljude. Međutim, držanje psa na lancu 24 sata dnevno, sedam dana u tjednu, formula je za agresivnoga i uznemirenog psa koji se osjeća bespomoćno i frustrirano te se tako povećava ta napetost i opasnost da taj isti pas nekoga ne napadne ako mu dođe blizu. Kao što pokazuju relevantna istraživanja, jasno je da se „to događa upravo zato što mu nedostaje vježbanje i socijalizacija“ (Gershman, Sacks i Wright, 1994: 916). Psi odgajani u uvjetima socijalne uskraćenosti antagonistički su kad ih ljudi dočekuju i pokazuju antagonističko ponašanje kao odgovor na ljudski pristup. Agresivnim psima vjerojatnije je ograničena sloboda kretanja i vježbanja te će vlasnici takvih pasa rjeđe potražiti pomoć i pristati na eutanaziju. Vrijedno je napomenuti da psi koji pokazuju strah usmjeren prema strancima imaju značajno smanjeni životni vijek. Važnost pravilnog socijaliziranja i prilagodbe štenaca kako bi se poboljšala njihova kvaliteta života te prihvatljivost za vlasnike sada je široko priznata i smatra se standardnom praksom u komercijalnim uzgojnim postupcima (Hubrecht, Wickens, Kirkwood i Serpell, 1995: 279-280). Dokazana povezanost učestalosti potencijalno problematičnih ponašanja s manjkom vlasnikove uključenosti u aktivnosti dresure pasa i sudjelovanjem u drugim interakcijama između psa i čovjeka sugerira da intervencije kojima je cilj povećati sudjelovanje u dresuri pasa te poboljšanje društvenosti pasa mogu imati značajne implikacije na vlasnike psa smanjenjem problema u ponašanju. Takve intervencije mogu također imati značajne implikacije na pse pratitelje,⁴ čija će se dobrobit vjerojatno znatno poboljšati ako su dovoljno dobro odgojeni i društveni tako da se mogu baviti zajedničkim aktivnostima sa svojim vlasnicima (Bennett i Rohlf, 2007: 84). Dakle, odgovornost je na vlasniku psa da ga trenira. Potencijalnu agresivnost psa prouzrokovanu stalnim vezanjem dobar vlasnik može izbjeći. Prije udomljavanja trebali bismo razmisliti možemo li, kao vlasnici, ispuniti potrebe kućnog ljubimca. U slučaju pasa, to bi uključivalo uzimanje u obzir ne samo općih potreba pasa, već i specifičnih potreba pasmine koju planira udomiti. Kako piše Hilary Bok u svom tekstu „Keeping pets“ najosnovnija uloga treninga (dresure) jest da nam pomogne da psima kažemo da ne čine nešto kad je ključno da to ne čine, da ih naučimo da izbjegavaju rizično ponašanje prema sebi ili drugima i da ih naučimo kako funkcionirati u ljudskom društvu. Ponekad je moguće to postići bez treninga, no kad to nije moguće, dužni smo našim psima da ih dresiramo. Svjesni smo prijetnji kojih psi nisu svjesni, poput automobila. Bilo bi nepromišljeno ne naučiti naše pse da ih izbjegavaju i, kad je to moguće, da slijede naše zapovijedi, poput

Pas je osjećajno biće, što značajno utječe na njegov moralni status

⁴ Psi pratitelji, prijatelji, suputnici ili kućni ljubimci.

Martinić: Politika i neljudske životinje

onih da ne ganjaju mačke po ulici, iako oni ne razumiju zašto. Također bi bilo nepromišljeno ne dresirati naše pse kako bismo izbjegli nanošenje štete drugima. Međutim, nijedna količina ljubavi, uzajamnosti ili dužnosti neće iskorijeniti potrebu da naše pse naučimo onome što trebaju znati da bi živjeli zdravo i pristojno; i ako to zahtijeva upotrebu treninga, ne bismo to trebali odbiti koristiti jer lažno vjerujemo da smo u suprotnom ljubazni ili blagi prema svom psu (Bok, 2011: 783).

Zaključak

Držanje pasa na lancu 1) dovodi u opasnost njihovu fizičku i psihičku dobrobit, i 2) ugrožava druge ljude onemogućavanjem socijalizacije psa čime se povećava vjerojatnost agresivnoga ponašanja kod pasa. Potrebno je, doduše, više istraživanja kako bi se u potpunosti obuhvatilo pitanje držanja neljudskih životinja na lancu.

Kako bi se postigle značajne političke i pravne promjene za neljudske životinje posebno je važna etika u raščišćavanju važnih ciljeva kojima bi naša društveno-politička zajednica trebala težiti. Općenito, etika je važna u politici jer pomaže u rasvjetljavanju poželjnih ciljeva koje bi naše društvo moralo uzeti u obzir. Uz to, promicanje promjena u moralnim stavovima javnosti presudno je za postizanje političke reforme. Ključni preduvjet za funkcioniranje svake pravne države u kojoj vladaju zakoni uz zdravu zajednicu jest postojanje visokokvalitetnoga i djelotvornog pravnog sustava. To vrijedi i u slučaju ispravnog funkcioniranja suživota čovjeka i neljudske životinje, gdje je razvoj visokokvalitetnoga i učinkovitog pravnog sustava koji osigurava život, zdravlje i dobrobit neljudskih životinja najvažniji. Neljudske životinje (poput pasa koje tako često navodimo kao najbolje čovjekove prijatelje) ne bi trebali smatrati samo pravnim artefaktima, nego bićima koja su duboko integrirana u našu zajednicu. Transparentan i neograničen put promjene bitna je komponenta stvaranja boljeg društva budućnosti, a pravni sustav društveni je korektivni čimbenik koji upravlja tijekom i tempom promjena.

Literatura

Bennett, P. C. i Rohlf, V. I. (2007). Owner-Companion Dog Interactions: Relationships Between Demographic Variables, Potentially Problematic Behaviours, Training Engagement and Shared Activities. *Applied Animal Behaviour Science*, 102(1-2), 65-84.

Bok, H. (2011). Keeping Pets. U: T. L. Beauchamp, i R. G. Frey (ur.), *The Oxford Handbook of Animal Ethics* (str. 770-795). Oxford i New York: Oxford University Press.

Donaldson, S. i Kymlicka, W. (2017). *Animals in Political Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Gershman, K. A., Sacks, J. J., i Wright, J. C. (1994). Which Dogs Bite? A Case-Control Study of Risk Factors. *Pediatrics*, 93(6), 913-917.

Hubrecht, R., Wickens, S., i Kirkwood, J. (2016). The Welfare of Dogs in Human Care. U: J. Serpell (ur.), *The Domestic Dog: Its Evolution, Behavior and Interactions with People* (str. 271-299). Cambridge: Cambridge University Press.

Hrvatski sabor. (2017). Zakon o zaštiti životinja. *Narodne novine* 102

Hrvatski sabor. (2019). Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o zaštiti životinja. *Narodne novine* 33

Merriam-Webster Dictionary. (2021). Nonhuman. *Merriam-Webster.com*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/nonhuman>

(NHES) The National Humane Education Society (2021). The Dangers of Dog Chaining. <https://www.nhes.org/the-dangers-of-dog-chaining/>

- Prijatelji životinja (2021a). Psi na lancu. <https://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=4131>
- Prijatelji životinja (2021). Nacionalna kampanja za Hrvatsku bez pasa na lancu. <https://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=4140>
- Prijatelji životinja (2021). Zabrana trajnoga držanja pasa na lancu. <https://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=2753>
- Ryder, R. (1998). Speciesism. U: M. Bekoff, i C. Meaney (ur.), *Encyclopedia of Animal Rights and Animal Welfare* (str. 320). Chicago: Fitzroy Dearborn.
- Spencer, S., Decuypere, E., Aerts, S., i De Tavernier, J. (2006). History and Ethics of Keeping Pets: Comparison with Farm Animals. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 19(1), 17-25.
- Takáčová, D., Skurková, L., Mesarčová, L., Lešková, L., Kottferová, L., Packová, A., Vajányi, D., i dr. (2021). Dog Tethering in Slovakia: Legal, Ethical and Behavioral Aspects and Dog Welfare Implications. *Animals*, 11(3), 594.
- Wisch, R. F. (2020). Table of State Dog Tether Laws. *Animal Legal & Historical Center*. <https://www.animallaw.info/topic/table-state-dog-tether-laws>
- Wolff, J. (2006). *An Introduction to Political Philosophy*. Oxford i New York: Oxford University Press.
- Zabranimo lanac. (2021). Za Hrvatsku bez pasa na lancu. <https://zabranimo-lanac.mailchimpsites.com/>